

İLK GÜLISTAN TERCÜMELERİNİN SÖZ VARLIĞI*

Ali Osman SOLMAZ**

ÖZET

Türkçe, günümüze gelene kadar farklı coğrafyalarda hüküm sürmüş, kendi imkanlarıyla yeni kelimeler yapmış, yaşadığı coğrafya itibarıyla diğer dillerden kelimeler almış, onlara kelimeler vermiştir. Bu birikimlerin üst üste eklenmesiyle dilimiz diğer dillerde de olduğu gibi olgunlaşıp gelişmiş, kendisini yenilemiştir.

14-15 yüzyıllarda Anadolu ve Mısır'da iki farklı coğrafyada, Batı Türkçesinin Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi ile eserler verdiği bilinmektedir. Eserlerin bir kısmı telif bir kısmı da tercüme eserlerdir. Tercüme eserlerden biri de Sadi-i Şirazi'nin yazdığı *Gülistan*'dır. *Gülistan*, Sadi-i Şirazi tarafından Salgurlu hanedanından Ebu Bekir bin Sa'd bin Zengi adına 656'da (1258) Farsça kaleme alınmış önemli bir eserdir. Eser önemi nedeniyle pek çok dünya diline tercüme edilmiştir. Günümüze gelene kadar eserin çok farklı tarih ve dönemlerde Türkçeye aktarıldığı bilinmektedir. *Gülistan*, Türkçe olarak ilk defa Seyf-i Serayi tarafından 1391'de Mısır coğrafyasında yazı dili olan Kıpçak Türkçesine tercüme edilmiştir. Türkiye Türkçesinin temelini oluşturan ve ilk defa Anadolu'da yazı dili haline gelen Eski Anadolu Türkçesi ile yapılmış bilinen ilk tercüme ise 1430 tarihinde Manyaslı Mahmud tarafından yapılmıştır. Birbirine yakın yıllarda Batı Türkçesinin iki farklı sahasında yazılmış bu iki eser söz varlıkları ile dönemlerine ışık tutmaktadır.

Bu çalışmada Türkçenin iki farklı sahasında yapılmış tercüme, söz varlığı açısından karşılaştırılacak olup elde edilen veriler ışığında bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gülistan, Seyf-i Serayi, Manyaslı Mahmud, Eski Anadolu Türkçesi, Kıpçak Türkçesi

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: aosolmaz@yahoo.com

THE VOCABULARY OF FIRST GULISTAN TRANSLATIONS

STRUCTURED ABSTRACT

It is known that Western Turkish produced works in Kıpçak Turkish and Old Anatolian Turkish in two different regions, namely in Anatolia and Egypt in the 14th and 15th centuries. Some of these works are copyrighted while some others are translated works. One of these translated works is Gulistan written by Sadi-i Şirazi. Gulistan is an important work in Persian written in 656 (1258) for Ebu Bekir bin Sa'd bin Zengi, a member of Salgurlu Dynasty. So far this important work has been translated into many world languages. It is known that this work has been translated into Turkish many times in various dates and eras. In 1391 the first Turkish translation of Gulistan was made in Kıpçak Turkish by Seyf-i Serai in Egypt where Kıpçak Turkish was the written language. In 1430 Gulistan was translated by Kadi Manyas into the Old Anatolian Turkish for the first time which became a written language in Anatolia for the first time and formed a basis for the present day Turkey Turkish. These two translations made in the years that are so close and in two different areas of Western Turkish shed light to their eras with their vocabulary used.

The Turkish language until today has been spoken in various regions of the world, produced new words itself, and borrowed words from other languages and lent words to them as well. All of these experiences that our language underwent has matured and renewed itself as has been the case with the other languages.

In this study the two translated works in two areas of Turkish will be compared in terms of vocabulary and an attempt to perform an assessment will be made in the light of the data obtained.

In this study, the translations into Kıpçak Turkish made by Seyf-i Serayi and into Old Anatolian Turkish by Manyaslı Mahmud were compared and 269 words were identified as discrepant. These words were then sorted and classified according to their origins.

We have today most of the works belonging to both Old Anatolian Turkish and Kıpçak Turkish and there are many studies performed on them. Dictionaries that contain vocabulary from both eras were published, which means we have in our hands the vocabulary from both eras. The aim of this study is not to contribute to the vocabulary but to establish how differently Turkish was reflected in the same work in different geographies in close periods of time.

As a result of our studies on Gulistan translations from two different domains of Turkish, the number of words we obtained is 269. In the translation made by Manyaslı Mahmud with the Old Anatolian Turkish, there are 99 Turkish (36,8%), 60 Arabic (22,5%), 99 Persian (36,8%) words and 9 (3,4%) words with two languages combined, whereas in the translation made by Seyf-i Serayi into Kıpçak Turkish, there are 146 Turkish (54,3%), 83 Arabic (30,8%), 33 Persian (12,2%) words and 3 (1%) words with the combination of

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

two languages. Among the vocabulary we evaluated separately, we found 2 Sogdian words in both translation while 1 word with Greek origin was found in the Kıpçak Turkish translation.

In the light of data obtained, the number of words with Turkish and Persian origin in the translation with the Old Anatolian Turkish is almost equal. In the Kıpçak Turkish translation, Turkish words are dominant with Persian words being sparse. When evaluated in terms of Arabic words, there is a clear influence of Arabic in Kıpçak Turkish, which is quite normal considering the geography. The difference observed in two areas of the language is important in terms of reflecting the richness of Turkish language.

Key Words: Gulistan, Seyf-i Serayi, Manyaslı Mahmud, Old Anatolian Turkish, Kıpçak Turkish

Gülistan Sadi-i Şirazi (ö.1292) tarafından Farsça kaleme alınmış ölümsüz bir eserdir. Eser H.656/M.1258'de Salgurlu hanedanından Ebu Bekir b. Sa'd b. Zengi adına yazılmıştır (Yazıcı,1996:240). Gülistan'da, olgun, hikmetli fikirler ve öğütler sunulmaktadır. Eser, bir başlangıç ile sekiz bölümden ibarettir. Başlangıç kısmında münacat, na't, kitabın yazılış sebebi ve Atabek Ebu Bekir hakkında yazılmış methiye vardır. Birinci bölüm, padişahların tabiatı; ikinci bölüm, dervişlerin ahlakı; üçüncü bölüm, kanaatin fazileti; dördüncü bölüm, susmanın faydaları; beşinci bölüm, aşk ve gençlik; altıncı bölüm, zayıflık ve ihtiyarlık; yedinci bölüm terbiyenin tesiri ve sekizinci bölüm de sohbet adabı ve muâşeret kaideleri hakkındadır. (Uğurlu, 2012:4) Yazıldığı tarihten itibaren büyük rağbet gören Gülistan'ın dünya kütüphanelerinde binlerce yazma nüshası bulunmaktadır (Yazıcı, 1996:240).

Türkçeye yapılan tercümelerinin sayısı da çok fazladır. Gülistan Türkçeye ilk defa Kıpçak Türkçesi ile aktarılmıştır. Bu tercüme Seyf-i Sarayı tarafından H.793 Şevval/Eylül 1391 tarihinde yapılmıştır (Karamanlıoğlu, 1989:XXIV). Eser H. 800/ M. 1397-1398 yılında, Timur'un torunu veliaht Muhammed Sultan'a ithafen, Sibicâbî mahlaslı bir edip tarafından adaptasyon metodu kullanılarak Farsçadan Klasik Öncesi Çağataycaya da tercüme edilmiştir (Berbercan, 2011:V). Gülistanın Anadolu sahasında bilinen ilk tercümesi Mahmud b.Kadi-i Manyas tarafından H.883/M.1430 yılında yapılmış olan tercümedir. (Özkan,1993: 3)

Eski Türkçe döneminden sonra Batı grubu Türk yazı dilinin seyri iki ana yönde olmuştur. Biri güney, diğeri kuzey yönde gelişme gösteren iki ana koldan güneyde olanı Oğuzca, kuzeyde olanı ise Kıpçakça olarak adlandırılmıştır (Yıldız, 2010: 688). Bu çalışmada, Batı Türkçesinin iki ana kolunda aynı eserin yakın yıllarda Farsçadan yapılmış olan tercümelerinde söz varlığı karşılaştırılıp değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bir eserin aynı sahada aynı yıllarda yapılan iki farklı tercümesinde bile söz varlığı açısından bazı farklılıklar olması yadsınamaz bir gerçektir. Bu, tercüme edenin yetiştiği çevre ve aldığı eğitimin yanında, sahip olduğu kelime hazinesi ile de doğrudan ilgilidir. Gülistan tercüme ve şerhleri Türk dili tarihinin mühim eserleri arasında yer alırlar. Farklı sahalarda ve değişik zamanlarda meydana getirilen bu tercüme dil, özellikle sözlük çalışmaları bakımından büyük önem taşırlar. (Özkan, 2014:2)

Gülistan'ın her döneme hitap eden bir özelliği de eğitime dönük yönünün güçlü olmasıdır. Günümüzde yapılan akademik çalışmalarda da bu yönüyle ele alınıp incelenmektedir.(Güven, 2014: 505; Ceyhan, 2007: 228)

Çalışmamızda 14. yüzyılın sonunda ve 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Farsça aslından yapılmış iki tercüme ele alınmıştır. Eserlerde aynı konunun farklı kelimeler ihtiva eden

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

cümlelerle anlatıldığı görülmüş, bu eserlerdeki birbirlerine birebir karşılık gelen kelimeler değerlendirilmiştir. Aşağıdaki cümleler çalışmada uygulanan metodun anlaşılmasına yardımcı olacaktır:

bir sultan bir esirni öltürmege buyurdu ol biçare tirlikden ümidin kesip sultanga sökti (Gülistan bit Türki 8b 8-9-10)

zamanı evvelde bir padişah bir esiri buyurdu ki depeleyeler ol biçare çün dirlikden nevmiz oldı padişaha sögdi (Mahmud b. Kadi-i Manyas, Gülistan TercümesiTercümesi, 6a6)

Yukarıdaki metinlere bakıldığında sultan/padişah, depele-/öltür-, nevmiz ol-/ümidin kes-kelimeleri birbirlerine karşılık gelmektedir. Bu çalışma tüm metin üzerinde yapılmış iki metin arasındaki farklılıklar görülmeye çalışılmıştır. Böylece, bir eser temelinde Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi'nin söz varlıklarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Kıpçak Türkçesiyle yapılmış olan Gülistan tercümesi için Ali Fehmi Karamanlıoğlu tarafından hazırlanan *Seyf-i Sarayı'nin Gülistan Tercümesi*, Eski Anadolu Türkçesiyle yapılan tercüme için Mustafa Özkan'ın hazırladığı *Mahmud b. Kadi-i Manyas'ın Gülistan Tercümesi* ele alınmıştır. Değerlendirmede tercümelerde birbirleri yerine kullanılmış olan kelimeler tespit edilerek ait oldukları dillere göre tasnif edilmişlerdir. İsimlere yardımcı fiil getirilerek yapılan birleşik kelimelerde ismin kökenine göre ve yapım eki alarak oluşmuş türemiş kelimelerde kelimenin kökenine göre değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmede yararlanılan sözlükler kaynakçada verilmiştir. Kelimelerin yanında sayfa ve satır numaraları parantez içerisinde verilmiştir. Değerlendirilen kelimeler aşağıdaki başlıklar altında şöyledir:

1. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Türkçe* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde farklı *Türkçe* karşılıkla aktarılan kelimelerin sayısı 62'dir :

<u>EAT</u>	<u>KIPÇAK</u>
<i>elin kes- (6a7)</i>	<i>el yu- (8b11)</i>
<i>kat (12b12)</i>	<i>al (18a4)</i>
<i>keci (13a6)</i>	<i>çetük (18b4)</i>
<i>göñlek (14a6)</i>	<i>ton (21a4)</i>
<i>eyü(15a12)</i>	<i>yahşı (24b12)</i>
<i>yavuz (15a12)</i>	<i>yaman (24b12)</i>
<i>toğruluk (15b12)</i>	<i>könilik (25b9)</i>
<i>çok (19a4)</i>	<i>köp (33a9)</i>
<i>artuk (19a12)</i>	<i>özge (33b7)</i>
<i>nireden (20a15)</i>	<i>kandan (38a9)</i>
<i>sakla- (21a7)</i>	<i>kizle- (39b8)</i>
<i>kat (21a14)</i>	<i>iley (39b13)</i>
<i>ileri gelen (23b13)</i>	<i>burunğı (48b9)</i>
<i>eyü (26b13)</i>	<i>yahşı (68b5)</i>
<i>yavuz (26b13)</i>	<i>yaman (68b5)</i>
<i>kurt (27a9)</i>	<i>böri (69a5)</i>
<i>beñze- (29b8)</i>	<i>ohşa- (75b2)</i>
<i>öñdin (30b10)</i>	<i>burunrak (77a6)</i>
<i>avrat (31a11)</i>	<i>ipçi (79b8)</i>
<i>yigrek (31a14)</i>	<i>yahşırak (80a1)</i>
<i>yan- (32b10)</i>	<i>küy- (82b1)</i>
<i>ördek (37a7)</i>	<i>kaz (90b9)</i>
<i>çok (37b9)</i>	<i>köp (91b3)</i>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

<i>çek-</i> (44a7)	<i>üz-</i> (101b1)
<i>üvez</i> (44b2)	<i>çibin</i> (102a3)
<i>iriş-</i> (44b5)	<i>yit-</i> (102a7)
<i>nesne bilmez</i> (46b5)	<i>biligsiz</i> (105b10)
<i>katır</i> (47a11)	<i>at</i> (107b8)
<i>issi</i> (49a15)	<i>iyesi</i> (111b7)
<i>ayruk</i> (49b3-51b5)	<i>özge</i> (111b11-115a8)
<i>kandansın</i> (51a5)	<i>ni yirdensen</i> (114b3)
<i>girü çek-</i> (52a6)	<i>kiter-</i> (117a7)
<i>depele-</i> (52b12)	<i>öltür-</i> (118a8)
<i>öñ</i> (52b12)	<i>alın</i> (118a9)
<i>kılıç</i> (54a11)	<i>süngi ucu</i> (121b7)
<i>girü vir-</i> (55b3)	<i>kaytar-</i> (124a12)
<i>inledi</i> (56b2)	<i>yıgladı</i> (126a1)
<i>niçe</i> (56b7)	<i>munça</i> (126a9)
<i>yüzyigirmi</i> (57b8)	<i>yüz</i> (132a10)
<i>nicesin</i> (57b15)	<i>niçük sen</i> (132b9)
<i>yig</i> (62b10)	<i>yahşı</i> (142a6)
<i>yatacak yir</i> (59b5)	<i>yatası yir</i> (136b11)
<i>gice gündüz</i> (59b11)	<i>tün ü kün</i> (137a4)
<i>irilik</i> (60a13)	<i>uluğluk</i> (137a7)
<i>gelecek</i> (63a5)	<i>kelesi</i> (142b4)
<i>bağır</i> (64a14)	<i>bağarsuk</i> (145a4)
<i>büyü-</i> (64b3)	<i>ulgay-</i> (145a7)
<i>depele-</i> (64b13)	<i>öltür-</i> (145b9)
<i>sal-</i> (64b13)	<i>bırak-</i> (145b11)
<i>bul-</i> (64b15)	<i>tap-</i> (145b12)
<i>nesne</i> (67b2)	<i>nime</i> (161b4)
<i>utan-</i> (67b12)	<i>uyal-</i> (163a3)
<i>savaş</i> (68a14)	<i>kiriş</i> (163a3)
<i>yavuz</i> 68b15	<i>yaman</i> (163b10)
<i>depele-</i> (68b15)	<i>öldür-</i> (163b10)
<i>dög-</i> (69b14)	<i>yenç-</i> (165a13)
<i>ür-</i> (70a7)	<i>üvür-</i> (166a2)
<i>köpek</i> (72b1)	<i>it</i> (168b4)
<i>toprak</i> (73a1)	<i>balçık</i> (170a4)
<i>nesne</i> (74a2)	<i>nime</i> (172b7)
<i>öñ</i> (74a3)	<i>burun</i> (172b9)
<i>sok-</i> (75a1)	<i>tik-</i> (173b11)

2. Eski Anadolu Türkçesi Tercümesinde *Türkçe* olan Kıpçak Türkçesi Tercümesinde *Arapça* olan 22 kelime tespit edilmiştir:

EAT

eksüklik (1b11)
yalıncak (14a1)
incin- (15a 6)
ögret- (20b10)
esirge- (26b3)

KIPÇAK

taksir (3a2)
uryân (20b12)
melûl bol-(24a13)
ta'lim it- (38b12)
rahmet it- (68a12)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/4 Winter 2015

<i>süci (36a7)</i>	<i>hamr (88b4)</i>
<i>akçe (38a3)</i>	<i>dirhem (92a2)</i>
<i>bay (41a14)</i>	<i>mün'im (97b5)</i>
<i>yaralu (44b4)</i>	<i>mecruh(102a6)</i>
<i>yir (44b5)</i>	<i>makâm(102a8)</i>
<i>karga (53a9)</i>	<i>gurâb (119b1)</i>
<i>yara (56b12)</i>	<i>cirâhat (126b8)</i>
<i>dere (59a10)</i>	<i>vadi (135a4)</i>
<i>süci (64b13)</i>	<i>hamr (145b9)</i>
<i>ağaç (66b10)</i>	<i>nahl (160b2)</i>
<i>tanışık (72b8)</i>	<i>meşveret (169a5)</i>
<i>yokluk (73b8)</i>	<i>adem (171b11)</i>
<i>avcı(74a13)</i>	<i>sayyâd (173a5)</i>
<i>it (76a9)</i>	<i>kelb (175a1)</i>
<i>dög- (66a7)</i>	<i>cefa kıl- (147b13)</i>
<i>öl- (79a10)</i>	<i>dünyadan kit- (177b13)</i>
<i>depret- (76b12)</i>	<i>hareketke kittür- (175b3)</i>

3. Eski Anadolu Türkçesi Tercümesinde *Türkçe* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde *Farsça* olan 13 kelime vardır:

<u>EAT</u>	<u>KIPÇAK</u>
<i>kaplan (13a6)</i>	<i>peleng (18b5)</i>
<i>incit- (13b9)</i>	<i>âzâr kıl- (30b3)</i>
<i>sayru (19a1)</i>	<i>renc (33a3)</i>
<i>yiryüzi (21b1)</i>	<i>cihân (40a3-4)</i>
<i>añ- (23b6)</i>	<i>yâd kıl- (49a1)</i>
<i>duzak (42b8)</i>	<i>dâm (99a5)</i>
<i>yoldaş (45a4)</i>	<i>bedreka (103a3)</i>
<i>aru (57a1)</i>	<i>zenbûr (126b9)</i>
<i>tatlu (59b12)</i>	<i>şîrîn (135b6)</i>
<i>altun (63b14)</i>	<i>zer (144a7)</i>
<i>gümiş (63b14)</i>	<i>sîm (144a7)</i>
<i>beyin (70a3)</i>	<i>mağz (165b6)</i>
<i>aç- (71b5)</i>	<i>eşkâre it- (67b7)</i>

4. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Arapça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde *Türkçe* olan kelimelerin sayısı 30'dur:

<u>EAT</u>	<u>KIPÇAK</u>
<i>benât-ı nebât (2a8)</i>	<i>çiçek kızları (3a12)</i>
<i>tercüme kıl- (5a7)</i>	<i>kayt- (6b5)</i>
<i>afv it- (9b10)</i>	<i>yazukından kiç- (9a7)</i>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

<i>sâye</i> (14b13)	<i>kölge</i> (24a2)
<i>fakr zahmeti</i> (15a10)	<i>yoksulluk yükü</i> (24b9)
<i>ziyâde</i> (17a7)	<i>artukrak</i> (28a11)
<i>intikam</i> (18b5)	<i>öç</i> (32a11)
<i>cemi'</i> (20a13)	<i>barça</i> (38a5)
<i>da'vet it-</i> (7a3)	<i>izde-</i> (58b6)
<i>talâk vir-</i> (31a10)	<i>boşa-</i> (79b7)
<i>nazarıyla</i> (32b2)	<i>közi bilen</i> (82a1)
<i>fakr</i> (32b10)	<i>yoksulluk</i> (82a13)
<i>câriye</i> (41a10)	<i>kırnak</i> (97b1)
<i>hûb-sûret</i> (41b8)	<i>körkli yüz</i> (98a5)
<i>intikâm</i> (43b2)	<i>öç</i> (100a11)
<i>harâmîler</i> (44b5)	<i>oğrular</i> (102a8)
<i>âvâz</i> (49a1)	<i>ünli</i> (110b11)
<i>bahr</i> (51a6)	<i>tengiz</i> (114b4)
<i>'avrat</i> (54a4)	<i>hatun</i> (121a11)
<i>dînâr</i> (55a14)	<i>altun</i> (124a8)
<i>atâ</i> (55a14)	<i>bağışlamak</i> (124a8)
<i>tabîb</i> (58a10)	<i>otacı</i> (133a5)
<i>hücre</i> (58a13)	<i>iv</i> (133a8)
<i>vilayet</i> (59a7)	<i>il</i> (135a1)
<i>evvelki</i> (62b1)	<i>burungı</i> (141b2)
<i>fakîre</i> (64b8)	<i>ivdeş</i> (145a12)
<i>hâmile</i> (64b8)	<i>yüklü</i> (145a12)
<i>âdem</i> (64b13)	<i>kişi</i> (145b9)
<i>kadı</i> (65b11)	<i>buyruk iyesi</i> (147a12)
<i>setr et-</i> (77b8)	<i>ört-</i> (176a8)

5. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Arapça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde *Farsça* olarak karşılık bulmuş yedi kelimeye rastlanmıştır:

<u><i>EAT</i></u>	<u><i>KIPÇAK</i></u>
<i>kabr</i> (32a2)	<i>gûr</i> (81a12)
<i>nasrânî</i> (38a2)	<i>tersâ</i> (91b11)
<i>sehl</i> (52a8)	<i>âsân</i> (117a7)
<i>nahs suret</i> (54a6)	<i>çirkin</i> (121a3)
<i>zahmet</i> (66b12)	<i>renc</i> (160b8)
<i>mezellet</i> (22b7)	<i>horluk</i> (46b3)
<i>muhabbet</i> (67b7)	<i>dostluk</i> (161b11)

6. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Arapça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde farklı *Arapça* karşılıkla aktarılan 20 kelime şunlardır:

<u><i>EAT</i></u>	<u><i>KIPÇAK</i></u>
<i>efdal</i> (13b8)	<i>fâzılrek</i> (20b1)
<i>melik</i> (17b14)	<i>sultan</i> (30a6)
<i>sıhhat</i> (19b1)	<i>şifâ</i> (34a3)
<i>fayidelen-</i> (27a13)	<i>müstefid bol-</i> (69b1)
<i>nefis</i> (27b9)	<i>latîf</i> (70b4)
<i>devletsüz</i> (30b1)	<i>muhârif</i> (76b8)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

<i>cühûd</i> (38a2)	<i>yehûdî</i> (91b12)
<i>na'ln</i> (47a10)	<i>kabkab</i> (107b2)
<i>muttali'</i> (49a7)	<i>vâkıf</i> (111a10)
<i>mescid</i> (49a15)	<i>câmi</i> (111b7)
<i>nahs</i> (49b6)	<i>kerih</i> (112a9)
<i>sultân</i> (50b4)	<i>leclâc</i> (113b3)
<i>mükâşefe</i> (51a6)	<i>mahabbet</i> (114b4)
<i>mevsim</i> (52b2)	<i>eyyâm</i> (117b3)
<i>nahs likâsı</i> (53a9)	<i>kubhı</i> (119b2)
<i>münâsib</i> (55b9)	<i>muvâfik</i> (124b8)
<i>şeytân</i> (62b5)	<i>iblis</i> (141b12)
<i>kerem</i> (66b10)	<i>sahâvet</i> (160b2)
<i>musâfir</i> (79b6)	<i>seyyâh</i> (173b1)
<i>bâliğ ol-</i> (65a5)	<i>bülûğıyyet</i> (146a5)

7. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Farsça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde *Türkçe* olan kelime sayısı 48'dir:

<u>EAT</u>	<u>KIPÇAK</u>
<i>bâd</i> (2a7)	<i>yıl</i> (3a11)
<i>ebr-i bahar</i> (2a8)	<i>ilk yaz bulutı</i> (3a11)
<i>günah</i> (2b12)	<i>yazuk</i> (4b11)
<i>leşker</i> (10b7)	<i>çeri</i> (11a1)
<i>zehr</i> (10b13)	<i>ağu</i> (11b12)
<i>bî-hüner</i> (12a4)	<i>irdemsiz</i> (11a1)
<i>hüner-mend</i> (12a5)	<i>irdem iri</i> (11a1)
<i>hüner-mend</i> (72a15)	<i>irdem iyesi</i> (168b3)
<i>zâde</i> (17b14)	<i>oğlı</i> (30a6)
<i>firâvân</i> (17b14)	<i>köp</i> (30a6)
<i>bağbân</i> (19a3)	<i>ikinci</i> (33a7)
<i>kûh-ı âhenîn</i> (20b15)	<i>timürden tağ</i> (39a8)
<i>ziyâde</i> (21a1)	<i>artuk</i> (39a10)
<i>kenâr</i> (6a15)	<i>yaka</i> (56a13)
<i>gussalan-</i> (6b7)	<i>kaygu yi-</i> (56b6)
<i>külâh</i> (7a2)	<i>börk</i> (57b13)
<i>dost</i> (26b6)	<i>bilış</i> (68a10)
<i>bîşe</i> (27a10)	<i>orman</i> (69a7)
<i>câriye</i> (27b5)	<i>kırnak</i> (70a5)
<i>sarhoş</i> (30a10)	<i>isrük</i> (76a10)
<i>günahkâr</i> (30a14)	<i>yazuklı kul</i> (76b4)
<i>zişt</i> (31a4)	<i>körksüz</i> (79a9)
<i>çirkin</i> (31a7)	<i>körksüz</i> (79b1)
<i>pabuç</i> (37a2)	<i>başmak</i> (90b2)
<i>bağubân</i> (37a11)	<i>ikinçi</i> (90b12)
<i>pîr</i> (44b11)	<i>iski kişi</i> (102b4)
<i>leşker</i> (45b2)	<i>çerig</i> (103b9)
<i>âheste</i> (49a9)	<i>arkun</i> (111a12)
<i>âvâz</i> (49b6)	<i>ün</i> (112a9)
<i>günah</i> (53b8)	<i>yazuk</i> (120a7)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

<i>göl</i> (58a13)	<i>çiçek</i> (133a8)
<i>âreste kıl</i> -(58a13)	<i>bize-</i> (133a8)
<i>herze gû</i> (58b15)	<i>acı sözli</i> (134a6)
<i>fîrâvân</i> (59a7)	<i>köp</i> (135a2)
<i>gûz</i> (60a6)	<i>bükrülgen</i> (136b2)
<i>şîr</i> (60b4)	<i>arşlan</i> (137a8)
<i>pîr</i> (60b14)	<i>karı ir</i> (137b11)
<i>gevden</i> (61a5)	<i>biligsiz</i> (139a4)
<i>hünermend</i> (61b3)	<i>irdem iyesi</i> (139b9)
<i>kûhistân</i> (63a2)	<i>tag</i> (142a13)
<i>bahâr</i> (66a3)	<i>ilk yaz</i> (147b11)
<i>behâyim</i> (67a2)	<i>işek</i> (161a1)
<i>âkıl</i> (67a11)	<i>bilig iyeleri</i> (161a9)
<i>sitâyîş</i> (70a6)	<i>ög-</i> (166a1)
<i>tazı</i> (72b1)	<i>av itleri</i> (168b4)
<i>kaftan</i> (75a7)	<i>ton</i> (173b13)
<i>-dîde</i> (44b11)	<i>körge</i> (102b4)
<i>revân ol-</i> (45a1)	<i>git-</i> (102b13)

8. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Farsça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde *Arapça* olarak aktarılan 35 kelime tespit edilmiştir:

EAT

bend-i zindân (13a14)
bahâ (18a14)
padişah (21b1)
hışm (22a1)
ferişte (22a7)
serheng (22a9)
hasta (23a11)
pâdişah (27a12)
bünyâd (27a13)
fürûmâye (30b13)
cömerdlük (31b14)
bahâdurluk (31b14)
geday (37b12)
bâzirgân (41a10)
ziyân ol- (46b14)
sermâye ziyânı (47a2)
dânişmendler (47a5)
mih (47a11)
zişt (49a1)
diriğ (50a5)
sermâye (55b11)
efsâne (57a3)
dânişmend(57b7)
dânişmend(57b13)
pend (61a14)

KIPÇAK

habs (18a8)
kıymet (31a3)
sultan(40a3-4)
ukubet (41a3)
melek (41a10)
vâli (43b12)
sakîm (46a12)
melik (69a10)
imâret (69a11)
ebleh (77b9)
şecâat (81a9)
sehâvet (81a10)
fakîr (91b6)
tâcir (97a13)
hasaret bol-(107a7)
hasâret-i mal (107a11)
âlimler (107b2)
mismar (107b7)
kerih (110b11)
hayf (112b12)
ra 's-mâl (124b11)
hikâyet (126b10)
fakih (132a7)
şâmî (132b7)
nasihât (139b3)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/4 Winter 2015

<i>firişte</i> (62b5)	<i>melâyike</i> (141b12)
<i>zindân</i> (64b13)	<i>habs</i> (145b11)
<i>pişmân</i> (65b11)	<i>nedâmet</i> (147b2)
<i>pâydar</i> (67b2)	<i>dâyim</i> (161b4)
<i>cömerd</i> (73b2)	<i>sahî</i> (171a7)
<i>rüsvây</i> (71b6)	<i>fazihat</i> (167b9)
<i>baha</i> (73a1)	<i>kıymet</i> (170a4)
<i>düşmenlik</i> (49a4)	<i>adâvet</i> (111a5)
<i>nîk baht</i> (66b2)	<i>devletsiz</i> (159b11)
<i>bed baht</i> (66b2)	<i>devletsiz</i> (159b11)

9. Eski Anadolu Türkçesi tercümesinde *Farsça* olan Kıpçak Türkçesi tercümesinde farklı *Farsça* karşılıkla aktarılan 13 kelime vardır:

<u>EAT</u>	<u>KIPÇAK</u>
<i>nevmîz ol-</i> (8a6)	<i>ümidin kes-</i> (8b9)
<i>çengal</i> (13a6)	<i>pençe</i> (18b5)
<i>gevür</i> (15a3)	<i>gebr</i> (24a7)
<i>yârân</i> (24b6)	<i>dost</i> (15a8)
<i>sipâhi</i> (17b15)	<i>leşker</i> (30a8)
<i>pâsubân</i> (21b7)	<i>çobân</i> (40a10)
<i>dervîş</i> (6b11)	<i>pârsâ</i> (57b5)
<i>firenk</i> (26b2)	<i>firenç</i> (67b12)
<i>hoş-hân</i> (42a3)	<i>hoş âvâz</i> (98a11)
<i>serheng</i> (47a10)	<i>sipâhi</i> (107b8)
<i>yârân</i> (54a7)	<i>dost</i> (121b2)
<i>rencûr</i> (60b5)	<i>hasta</i> (137a12)
<i>çârşû</i> (72b1)	<i>bâzâr</i> (168b4)

10. Diğer: Yukarıdaki kategorilere dahil edemediğimiz iki dile ait unsurlar barındıran kelimelerle, az örneği bulunan dillerle, özel isimlerde gördüğümüz farklılıkları bir araya getirip alt başlıklar halinde verdik. Bu bölümde toplam 18 kelime yer almaktadır:

a. Arapça+Farsça	Türkçe
<i>saydgâh</i> (18a3)	<i>av</i> (30b13)
<i>sâhib-dil</i> (20a11)	<i>köngül iyeleri</i> (37b10)
<i>mâldâr</i> (32b1)	<i>bay</i> (81b13)
<i>bî-kıyâs</i> (62b11)	<i>köp</i> (142a7)
b. Farsça	Soğdca
<i>köy</i> (18a15)	<i>kent</i> (31a3)
c. Türkçe+ Farsça	Türkçe
<i>ulu zâde</i> (41b6)	<i>big oğlu</i> (97b13)
d. Türkçe	Farsça+ Arapça
<i>karındaş</i> (50a6)	<i>yâr-ı azîz</i> (113a1)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

e. Farsça+Arapça <i>hûb suretlü (59a8)</i> <i>bî-edeb (50a5-52a5)</i>	Arapça <i>sâhib-cemâl (135a2)</i> <i>edebsiz (112b13-117a6)</i>
f. Arapça+Türkçe <i>sayyâd ağı (72b4)</i>	Türkçe <i>tuzak (168b8)</i>
g. Arapça+Farsça <i>nalband (65b3)</i>	Arapça <i>baytar (147a12)</i>
h. Farsça <i>Bed-hû (82a10)</i>	Farsça+Arapça <i>Çirkin hulk (141a4)</i>
i. Arapça <i>Âkil (67b1)</i>	Arapça+Türkçe <i>Akil iyesi (161b2)</i>
i. Soğdca <i>uçmak (12b12)</i> <i>tamu (12b12)</i>	Arapça <i>cennet (18a5)</i> <i>cehennem (18a6)</i>
j. Arapça <i>Nahs suretlü (59a5)</i>	Yunanca <i>Horyat (134b12)</i>
k. Arapça <i>cehennem (53b13)</i>	Soğdca <i>tamug (120a11)</i>
l. Özel İsimler <i>Pars (46a10)</i>	<i>Irak (105a9)</i>

SONUÇ

Sonuç itibariyle Türkçenin iki farklı sahasında yazılan Gülistan tercümelerinden değerlendirdiğimiz söz varlığı sayısı 269'dur. Manyaslı Mahmud'un Eski Anadolu Türkçesi ile yapmış olduğu tercümede 99 Türkçe (%36,8), 60 Arapça (%22,5), 99 Farsça (%36,8), iki dildeki kelimelerin birleşmesiyle oluşmuş 9 (%3,4) kelimeye karşılık, Seyf-i Serayi'nin Kıpçak Türkçesi ile yapmış olduğu tercümede 146 Türkçe (%54,3), 83 Arapça (%30,8), 33 Farsça (%12,2), iki dildeki kelimelerin birleşmesiyle oluşmuş 3 (%1) söz varlığı yer alır. Ayrıca değerlendirdiğimiz kelimeler içerisinde her iki eserde de Soğdca kökenli 2 kelimeye; Kıpçak Türkçesiyle yapılmış tercümede Yunanca kökenli bir kelimeye rastlanmıştır.

Elde edilen veriler ışığında Eski Anadolu Türkçesi ile yapılmış tercümede Türkçe ve Farsça kökenli kelime sayısı denk gibidir. Kıpçak Türkçesi ile yapılan tercümede Türkçe kelimelerin ağırlığı hissedilmektedir. Farsça kökenli kelime sayısı ise oldukça azdır. Arapça kökenli kelimeler açısından değerlendirildiğinde Kıpçak Türkçesinde daha fazla Arapça etkisi açıkça görülebilmektedir ki coğrafya itibariyle bu etki normaldir. İki farklı sahada görülen bu farklılık Türkçenin zenginliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

KAYNAKÇA

- AYVERDİ İlhan (2010), Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul
- BERBERCAN Mehmet Turgut (2011), Çağatayca Gülistan Tercümesi(Gramer-Metin-Dizin), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- CEYHAN, Âdem (2007), “ Eğitim Bakımından Gülistan / Education In Point Of Gülistan,” TURKISH STUDIES International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, ISSN: 1308-2140(Tunca Kortantamer Özel Sayısı II), Volume 2/4 Fall 2007, DOI Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.171>, p.228-247
- ÇAĞBAYIR Yaşar (2007), Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2007
- KARAMANLIOĞLU Ali Fehmi (1989), Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-Türkî), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara 2011
- ÖZKAN Mustafa (1993), Mahmûd b. Kâdî-i Manyâs Gülistan Tercümesi, Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1993
- ÖZKAN Mustafa (2014), Manyaslı Mahmud'un Manzum Gülistan Tercümesi ve Yeni Bir Nüshası / A Translation Of Manyaslı Mahmud's Poetical Gülistan And A New Version, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, ISSN: 1308-2140,(Prof.Dr. Ahmet Topaloğlu Armağanı), Volume 9/9 Summer 2014, DOI Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7513>, p. 1-16.
- UGURLU Süreyya, Gülistan'ın İki Tercümesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.Lisans Tezi, Aydın 2012. s.4
- YAZICI Tahsin, Gülistan Maddesi, İslam Ansiklopedisi, C.14, İstanbul 1996
- YILDIZ, Mustafa (2010). “Seyf-i Sarayinin Gülistan Tercümesinde Aynı İsim Unsurlarının Kıl- Ve Et- Yardımcı Fiilleriyle Kullanımından Oluşan Eş Değer Birleşik Fiiller ve Oğuzca Etkisi/ The Influence Of Oghuz Turkish And Using Of Synonym Compound Verb That Was Constructed Auxiliary Verbs *Kıl-* And *Et-* On The Sayf-i Sarayı's Gulistan Bı't-Turkı”, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Eski Oğuz Türkçesi, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Adına) Volume 5/1 Winter 2010, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1203>, p.687-706
- GÜVEN, Ahmet Zeki(2014), “Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi / Examination Of The Works “Gulistan And Bostan” In Terms of Values Education” TURKISH STUDIES - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, ISSN: 1308-2140 (İsmail Yıldırım Armağanı) Volume 9/6 Spring 2014, DOI Number : <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6847> p. 505-517

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- SOLMAZ, A.O., İlk Gülistan Tercümelerinin Söz Varlığı, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/4 Winter 2015, p. 823-834, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7666>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

